

О.О. Горошанська, канд. екон. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

Н.Б. Кащена, канд. екон. наук, проф. (*ХДУХТ, Харків*)

АНАЛІТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність управлінських рішень щодо витрат підприємства залежить від ступеня їх аналітичної обґрунтованості. При цьому сучасна методика аналітичних досліджень повинна спиратися на широке використання різноманітного інструментарію, який охоплює низку методичних підходів, за допомогою яких можна здійснювати своєчасний та результативний аналіз витрат підприємства

Зазначимо, що набір аналітичного інструментарію, який дозволяє зібрати, систематизувати та обробити інформацію щодо витрат підприємства, залежить від етапу аналітичного дослідження. Так, на етапі уточнення об'єктів, мети і задач аналізу та складання плану аналітичної роботи використовуються такі методи, як: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння.

На етапі розробки системи синтетичних і аналітичних показників для характеристики витрат підприємства найбільш широко використовуються такі методи, як спостереження, теоретичне узагальнення, групування.

Для виявлення причин зміни суми та рівня витрат підприємства, а також резервів їх зниження використовуються методи детермінованого та стохастичного факторного аналізу. Детермінований факторний аналіз дозволяє дослідити вплив чинників, зв'язок яких з результативним показником носить функціональний характер, тобто коли результативний показник факторної моделі представлений у вигляді добутку, частки або алгебраїчної суми чинників. Такі способи детермінованого факторного аналізу, як ланцюгової підстановки, абсолютних різниць, відносних різниць, індексний, засновані на методиці елемінування.

Стохастичний факторний аналіз представляє собою дослідження впливу чинників, зв'язок яких з результативним показником на відміну від функціонального є неповним, ймовірним (кореляційним). При кореляційному зв'язку зміна аргументу може дати декілька значень приросту функції в залежності від сполучення (поєднання) інших чинників, які визначають даний показник. Серед методів дослідження кореляційних зв'язків найбільш розповсюдженим є кореляційно-

регресійний аналіз. Проте, на наш погляд, враховуючи свої переваги перед іншими методами факторного аналізу, для аналізу витрат підприємства більш доцільно використовувати метод головних компонент. Цей метод дозволяє вирішити завдання в семи напрямках: 1) причинний аналіз взаємозв'язку показників та визначення їх стохастичною зв'язку з головними компонентами; 2) побудова узагальнених техніко-економічних показників; 3) ранжування об'єктів або спостережень за головними компонентами; 4) класифікація об'єктів спостережень; 5) ортогоналізація вихідних показників; 6) стиснення вихідної інформації; 7) побудова рівнянь регресії за узагальненими техніко-економічними показниками.

На особливу увагу заслуговують аналітичний інструментарій, який використовується на етапі розробки стратегії управління витратами. До такого інструментарію слід віднести::

1) SWOT-аналіз, який дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, його можливості та загрози. Він передбачає виділення сукупності критеріїв за всіма найважливішими сферами відповідальності підприємства, їх групування за центрами відповідальності та бальну оцінку.

2) Бенчмаркінг (метод еталонних порівнянь), який передбачає системний пошук і впровадження сторонньої практики найбільш успішних підприємств, що має підвищити потенціал та результати діяльності підприємства. Процес бенчмаркінгу забезпечує: встановлення показників, які підлягають еталонуванню; вибір підприємств-еталонів; опрацювання даних для встановлення різниці між еталонами та показниками підприємства; формулювання цілей та розроблення плану дій.

3) ABC-аналіз (Activity Based Costing), який дозволяє узагальнити інформацію щодо витрат у різних напрямках діяльності підприємства, що є важливим для оцінки доцільності виробництва продукції та розробки стратегії діяльності підприємства в цілому.

4) Функціонально-вартісний аналіз, який дозволяє провести функціональне дослідження характеристик продукції, що виробляється, на еквівалентність стосовно її вартості та корисності. Він розглядається як один з дієвих інструментів скорочення собівартості продукції, адже зосереджує увагу на зменшенні вартості окремих компонентів продукції без зменшення обсягів її виробництва і реалізації та поліпшенні функціональних параметрів продукції при мінімальних витратах.

Отже, застосування наведеного аналітичного інструментарію дозволить своєчасно впливати на витрати підприємства.